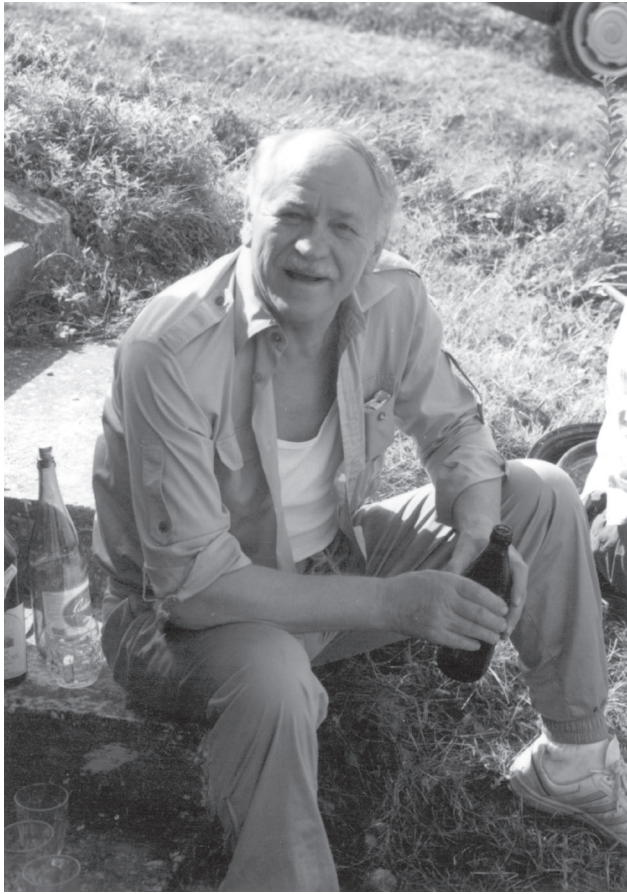

France Forstnerič
VEM, DA SEM BIL V LJUBSTAVI
Pesmi in pričevanja

izbor besedil, ureditev in komentarji
Marijan Kramberger

Ta knjiga je zamišljena kot hommage preživelih članov tako imenovane »mariborske peterice« (Andreja Brvarja, Draga Jančarja, Toneta Partljiča in mene) pokojnemu neformalnemu ustanovitelju te združbe Francetu Forstneriču, ki bi bil letos dopolnil osemdeset let. Mene so prijatelji določili za izvršnega urednika publikacije (in s tem tvegali, da bo v njej prevladalo moje osebno videnje Forstneričevega dela). Vsi skupaj pa se iskreno zahvaljujemo zbirki Beletrina in njenemu uredniku Mitji Čandru, da nam je omogočil poplačilo tega moralnega dolga.

Namen naše akcije je obdržati misel na pokojnega prijatelja živo v zavesti slovenske literarne javnosti, in to poskušamo doseči na dva načina. Najprej: France je bil človek, ki se je razdajal v vse mogoče smeri, marsikdaj tudi preprosto občanske; med njimi pa je en izstopajoč dosežek s trajno literarno vrednostjo, namreč tista skeptična vizija človeka in človeštva, ki jo je izoblikoval v najbolj navdihnjenih trenutkih svojega zrelega ustvarjanja. Njej je namenjena večina te knjige, vendar v poudarjeno skopem izboru, očiščenem vseh manj značilnih in učinkovitih primesi. Poleg tega pa želimo bralcu približati tudi samo osebo avtorja oziroma se vprašati, kdo je bil ta človek; na to vprašanje odgovarjajo odlomki iz njegovih lastnih spominov, spominski zapisi nas prijateljev in pa nekaj fotografij, ki ga poskušajo spremljati od otroštva do groba.

Marijan Kramberger

Razpravljanje o tišini

Midva se, ravnodušnost,
v temi brez glasu, brez diha
krvavo trgava za prostor,
ki mu je ime
tišina.

Ti hočeš priti na nebo.
Upepeljuješ ptice in žvečiš korake.
Ti hočeš biti ravnina, ki pozoblje semena
in zamolči drevesa. Hočeš biti mir
končanega pokola in moja smrtna bolezen,
ti hočeš, ravnodušnost, biti sama
tišina.

Jaz hočem izkresati iskre
iz sabljanja pogledov
in hočem dolgo bridko petje,
ko na onem bregu reke žolto listje
pozni gozd greni. Hočem,
naj bo laž, naj bo resnica moje pesmi z odprtimi usti
tišina.

Opijanjaš me, da tavam po gričih,
kjer cvetijo češnje kakor zbegani smehljaji,
po travnikih, kjer vrbe

dihajo zeleni opij, ob reki s kalnimi očmi
opit z zelenim, ti hočeš, naj zaspim
in sanjam o visokem drevesu, ki mu je ime
tišina.

Jaz pa se hočem posloviti
vedno zjutraj in začeti
dan na novo. Hočem
šepetati dneve, govoriti ure, kričati sekunde,
hočem, da je od besede do besede
moja pesem molk in moč
in s tisoči pomenov naseljena
tišina.

V pesmi »Razpravljanje o tišini« po svoje odmeva odločilni prelom v Forstneričevem pesniškem ustvarjanju, namreč prelom med prvo zbirko Zelena ječa (1961) in novo paradigmo, ki jo dramatično napove cikel »Drava življenja«, objavljen v Naših razgledih decembra 1962. V Zeleni ječi določa ton izjavljanja znana plemenita in dragocena razbolelost pesnika kot privilegiranega subjekta. Glede na njegovo zasebno usodo v tem času – učitelj nekje bogu za hrbtom, hud tuberkulozni bolnik itd. – ta ton gotovo ni samo poza, problem pa je v tem, da ga je ubralo že na desetisoče pesnikov, ki so ga neusmiljeno obrabili, tako da smo nanj že kar alergični. »Drava (življenja)« pa tu uvede cel kup radikalnih novosti.

Plemeniti pesnik, ta lepa duša, zdaj iz Forstneričeve poezije praktično popolnoma izgine in naselijo jo čisto drugačni, namreč poudarjeno »navadni« ljudje, posamezniki ali cele skupnosti. Njihovo bivanje je – tudi če gre za pesnika samega – daleč od uresničitve kakršnegakoli visokega ideala in pesnik vztrajno opozarja na primitivne vzgibe in pohablajoče stiske, ki ga določajo. Vendar pa se njegova kritika ne izteče v aktivizem, v prikrito ali neprikrito navijanje za spremembo; vseskozi ostaja nekak stoičen opazovalec in opisovalec. Morda je skrita ključna beseda za njegovo zrelo poezijo ravno MOČ (»Hočem, da je ... moja pesem molk in moč«), namreč moč za stoicizem, za možato prenašanje sveta in človeka, kakršna pač sta, vse prej kot navdušujoča.

Kdor je kdaj slišal Forstneriča brati lastne verze, bo najboljše razumel, kaj mislim.

Odločilna okoliščina pa je, da za takšno opisovanje navadnih ljudi oziroma njihove ustrezno navadne eksistence ne zadostuje estetsko izbrani govor tradicionalne lirike; pesnik se mora spustiti v nižje jezikovne plasti, pri čemer se mu odpre čisto nov imaginarij, banalen ali celo grob, vendar pa svež in pesniško neizrabljen. In Forstnerič ga vedno bolj sproščeno izkorišča, a ne da bi se tradicionalni (ruralni) lepoti oziroma slikovitosti docela odpovedal. To je en tip notranje napetosti, ki označuje njegovo zrelo poezijo, drugega pa dodaja nihanje med diskurzivnim sporočilom in razvezano jezikovno igro, in vse skupaj tvori miks, po katerem je mogoče to poezijo takoj prepoznati med vsemi drugimi.

Drava

Nostalgični prolog

Tema je odtekla s križišč.
Šumenje je daleč kot gozd
za griči, ki jih sonce obli.

V strešnih žlebovih,
pod napušči,
pod loki mostov
so se iztekle budilke ta trenutek
med nočjo in tišino brezvetrno.

Zdaj bo prišel dež,
misel na klitje bledozelene trave
ali kaj podobno žalostnega.

S te strani bo prišlo,
s svetlejše.
S te bedeče.
Travnate.

Bosi podplati se prebujajo v ilovici.
Šli bodo po prahu, po pepelu,
mimo kopriv, ki se tiho smejejo
ob plotu, mimo kosa kruha objokanega,
po pojočem mahu, nato
po kamnu.

Stopinje so še tople
in to plazeče se domotožje
je mogoče pesem,
ki ni nikjer doma.

Dolgo poletje

Ti, naš spomin na kače,
meja straha,
Drava,
po tebi merimo življenje in pijanost.
Zadnji goltljaj razlijemo,
taka je navada, zadnji zapre dih
in v prsih žeja razpoka.

Kličoč nas zateglo čez kupe proda
podnevi in ponoči
v ravnini mehko oglušele, v ravnini poravninjene
do večernih gričev: pozabiti.
Gledati za vetrom, za valovi,
za travami, za čapljami –
široka mehka strast: poplavljati.

Prihajamo popoldne, ko se vse nagiba,
ko ravnodušnost leze v kri, in malo trudni.
Cvrčoč v travi poletje usiha.

Suha struga je kakor vrisk obraščen.
Nihče se ne ozre, saj tečeš ti za nami,
veliko pozabljenje. Nihče se ne spominja,
kakšna si gola in strašna. Kdor tava
visok in slok kot poldne med naplavinami,

ubije kačo s kamnom kradoma, ko spéča
koti grozo drobno, neizrečeno,
in se tiho vrne: v očeh mu rase tvoj kalni tek
kakor vodena bilka.

Na svetli obali mlačnega vetra
ni več kač. Poletje boso,
votel zob, srp skrhan, crknjena čebela.
Na suhi poti pod topolom mili polž
poti srago izmučene sline
za dolg suh meter polžjega poletja.

Balada

Kdor prvokrat ne skoči,
nikdar ne skoči, rečejo
in vstanejo od peči.

Ledeni mesec jih gleda,
ko koljejo svetega prašiča
z noži in vrvmi in vsi zveličani
z dušami iz bele sape
iz žganja in naduhe.

Kakor bele sulice letijo
skozi temo kriki k vodi,
ko kri razgalijo in vsak pogleda vstran,
morda diši hropeča in zaklana blodno. Pohlep,
morda kaj drugega. Kri je
priliznjena.

Teta bo dobila jetra
za votla usta, polna grud in tarnanja.
Stric je zabodel spodnji del srca, tanek bodljaj,
a tam je glavna kri. Stric bo obral do golega
obredno rebro. Babica
bo pila za predpasnikom
pol čaše vina, polovico solz.
Kako cveti denar, na njivi zakopan, bo pravila,

kako v nočeh, ko hodijo možje brez glav,
kako cveti vijolično.

Nad njeno posteljo bedecho
hrastov angel ve o dedu,
ve,

kdor prvokrat ne skoči,
nikdar ne skoči.

Vnuk

Brez jeze ve,
kako bolšči ponoči ptica
kakor predramljena gruda let
in v grudi tema in v temi zatohel pekel.

Ve, kako so ji zavili vrat v prikladni uri,
razlivali ženskam dolge lase kakor luč
po skrunljivi slami,
da so vstajale povešenih oči
zaradi njega, ki ne bi hotel priti.

Takoj ko so ga zbudili v jamici za obel kamen,
seme v luščini, se je razbežal v bedeče stvari
ves svetlook, da zdaj v oči mu pljusne
naglo prebujenje,
ko prhko srajčko spanja parajo pijani kriki.

Mali svečenik tišine in raziskujočih skritih iger,
ves odprt na senčno stran, pozna
noč dedov, poniglavo strmečih
v temni led neba.
Tako zida noč.

Vlažne sopeče kamne nosi v cekarju svojih reber.
Podnevi gleda in pobira pisane besede

kot strupene plode. Ponoči zida dalje
globok studenec, vse globlje ve,

zakaj so pili plehko vino,
ga sladili z zvezdami zvenččimi.
Ta rod: izbrani s smehom in vpitjem –
krivopleči modreci,

dvoumni samotarji, tujeoki in nemirni,
nežnoglavi tankolasi uživalci lastnega trpljenja.
Le to so utegnili sporočiti: padanje se nadaljuje.

Brez jeze zre,
kako v vekovih oči vodenijo,
roke venejo, v mili počasnosti
se vračajo skoz večer,
da zrušijo, da razvalijo
noč nagrmdeno.

Sesut z nočjo se zbira k postelji
in poljubuje
vozlaste členke srditemu očetu.